

درسنامه علم صرف

سید حمید جزایری

فرامرز علیزاده

www.ketab.ir

جزایری، حمید- علیزاده، فریبرز ۱۳۴۳ -
 درسنامه علم صرف/ حمید جزایری، فریبرز علیزاده : تهیه و تنظیم معاونت آموزش
 مرکز مدیریت حوزه های علمیه خاوران.
 قم: مرکز مدیریت حوزه های علمیه خاوران.
 مرکز نشر هاجر، ۱۳۹۰
 ۴۷۲ ص.: جدول.

۶۳۰۰۰ ریال، شابک: ۰-۰۰-۶۸-۵۵۸۲-۶۰۰-۹۷۸

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیها

فارسی - عربی

کتابنامه به صورت زیرنویس

چاپ اول.

۱. زبان عربی -- صرف، ۲. زبان عربی -- آموزش ها و تمرین ها.

۳. ادبیات عربی - راهنمای آموزشی.

الف. علیزاده، فریبرز، نویسنده همکار. ب. مرکز مدیریت حوزه های علمیه خاوران.

معاونت آموزش. ج. مرکز مدیریت حوزه های علمیه خاوران. مرکز نشر هاجر.

د. عنوان.

۴ د ج ۶۱۳۱ PJ

۱۳۹۰

مرکز نشر هاجر
 وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

شناسنامه کتاب

نام کتاب درسنامه علم صرف
 مؤلف حمید جزایری/فرامرز علیزاده
 تهیه و تنظیم معاونت آموزش/مرکز مدیریت حوزه های علمیه خاوران
 ناشر مرکز نشر هاجر (وابسته به مرکز مدیریت حوزه های علمیه خاوران)
 چاپخانه
 شمارگان ۱۰۰۰ نسخه
 قیمت ۶۳/۰۰۰ ریال
 نوبت چاپ اول- پاییز ۹۰
 تعداد صفحه و قطع ۴۷۲ صفحه - وزیری

شابک: ۰-۰۰-۶۸-۵۵۸۲-۶۰۰-۹۷۸

آدرس: قم - انتهای بلوارامین - میدان ارتش تلفن: ۰۲۵۱-۲۱۴۴۴۰۰

Hajar@whc.ir www.Hajar.whc.ir

فهرست مطالب

۵	فهرست مطالب
۱۵	پیشگفتار
۱۹	مقدمه مؤلف
۲۵	مقدمه کتاب
۳۳	درس اول: علم صرف
۳۳	تعریف علم صرف
۳۴	فایده علم صرف
۳۴	موضوع علم صرف
۳۵	تعریف کلمه
۳۵	اقسام کلمه
۳۸	درس دوم: بناء و ساختمان کلمه
۳۸	مقدمه
۳۹	حروف اصلی و زائد
۳۹	بناء و ساختمان اسم
۴۰	بناء و ساختمان فعل
۴۲	درس سوم: وزن یک

۴۲	 مقدمه
۴۲	 قواعد وزن
۴۷	 درس چهارم: سالم و غیر سالم
۵۳	 درس پنجم: فعل
۵۳	 مقدمه
۵۴	 ماضی، مضارع و امر
۵۴	 صیغه‌های فعل
۵۷	 اصل فعل:
۵۷	 لازم و متعدی:
۵۷	 معلوم و مجهول
۶۰	 درس ششم: ماضی معلوم - ۱
۶۰	 مقدمه
۶۱	 صیغ
۶۵	 درس هفتم: ماضی معلوم - ۲
۶۵	 ضمیر
۶۵	 مقدمه
۶۶	 تعریف ضمیر
۶۹	 درس هشتم: مضارع معلوم - ۱
۶۹	 صیغه‌ها
۷۵	 درس نهم: مضارع معلوم - ۲
۷۵	 مقدمه

۷۵	ضمائم:
۷۶	بایهای ثلاثی مجرد
۷۹	درس دهم: امر معلوم
۸۰	ضمائم:
۸۵	تمرین دوره ای (۲):
۸۷	درس یازدهم: فعل مجهول - ۱
۸۷	مقدمه
۸۸	ماضی مجهول:
۸۸	مضارع مجهول:
۸۹	صرف صیغه ها:
۸۹	امر مجهول:
۸۹	صرف صیغه ها:
۹۱	درس دوازدهم: فعل مجهول - ۲
۹۱	مجهول فعل لازم:
۹۲	ضمائم:
۹۳	صرف ماضی مجهول متعذی به حرف جر:
۹۳	صرف مضارع مجهول متعذی به حرف جر:
۹۳	صرف امر مجهول متعذی به حرف جر:
۹۳	تتمه:
۹۷	تمرین دوره ای (۳):
۹۹	درس سیزدهم: مضاعف

۱۰۱	۱. ادغام ممتنع:
۱۰۱	۲. ادغام جایز:
۱۰۲	۳. نگاهی به کتب دیگر:
۱۰۴	درس چهاردهم: ادغام - ۲
۱۰۴	۴. مقدمه:
۱۰۵	۷.۸. ادغام در فعل باهی:
۱۰۵	۷.۹. معلوم:
۱۰۶	ادغام در فعل مضارع:
۱۰۶	۸. ادغام در فعل امر و مضارع مجزوم:
۱۱۱	درس پانزدهم: «مهموز»
۱۱۲	تخفیف قلبی واجب:
۱۱۲	۹. تخفیف قلبی جایز:
۱۱۳	۱۰. تخفیف حذفی واجب:
۱۱۳	تخفیف حذفی جایز:
۱۱۷	درس شانزدهم: کتابت همزه
۱۲۰	درس هفدهم: معتلات - ۱
۱۲۰	۱۱. مقدمه:
۱۲۱	۱۲. انواع اعلال:
۱۲۳	درس هجدهم: مثال
۱۳۰	۱۳. لغت نامه:
۱۳۲	درس نوزدهم: معتلات - ۲

۱۳۷	درس بیستم: معتلات - ۴
۱۳۷	مقدمه:
۱۴۷	درس بیست و یکم: معتلات - ۵
۱۵۲	درس بیست و دوم: معتلات - ۶
۱۵۲	مقدمه:
۱۶۱	درس بیست و سوم: معتلات - ۷
۱۶۹	درس بیست و چهارم: هدف شناسی قواعد اعلال - ۱
۱۷۳	درس بیست و پنجم: هدف شناسی قواعد اعلال - ۲
۱۷۹	۲: تمرین دوره ای (۴):
۱۸۱	درس بیست و ششم: وزن - ۲
۱۸۵	درس بیست و هفتم: حالات فعل - ۱
۱۸۵	مقدمه:
۱۸۶	حالات فعل ماضی:
۱۹۰	درس بیست و هشتم: حالات فعل - ۲
۱۹۰	مقدمه:
۱۹۸	درس بیست و نهم: حالات فعل - ۳
۱۹۹	۷: تغییرات لفظی فعل مؤکد (سالم):
۲۰۵	درس سی ام: حالات فعل - ۳
۲۱۱	۶: تمرین دوره ای (۵):
۲۱۳	درس سی و یکم: ثلاثی مزید - ۱
۲۱۴	۷: فرق های ثلاثی مجرد با ثلاثی مزید:

۲۱۴	ابواب مشهور ثلاثی مزید:
۲۱۸	درس سی و دوم: ثلاثی مزید - ۲
۲۲۱	درس سی و سوم: باب افعال - ۱
۲۲۹	درس سی و چهارم: باب افعال - ۲
۲۳۶	درس سی و پنجم: باب تفعیل
۲۴۳	تمرین دوره ای (۶):
۲۴۵	درس سی و ششم: باب مفاعلة
۲۴۸	معانی باب مفاعلة:
۲۵۱	درس سی و هفتم: باب تفاعل
۲۵۴	معانی باب تفاعل:
۲۵۹	تمرین دوره ای (۷):
۲۶۱	درس سی و هشتم: باب تفعّل
۲۶۴	معانی باب تفعّل:
۲۶۹	درس سی و نهم: باب افتعال
۲۷۶	درس چهلم: باب افتعال - ۲
۲۸۳	تمرین دوره ای (۸):
۲۸۵	درس چهل و یکم: باب انفعال
۲۹۰	درس چهل و دوم: باب افعال و افعیال
۲۹۵	درس چهل و سوم: باب استفعال
۳۰۱	تمرین دوره ای (۹):

۳۰۳	رباعی مجرد :
۳۰۴	رباعی مزیدفیه :
۳۰۵	معنای باب تفعّل :
۳۰۵	معنای باب افعلال :
۳۰۹	درس چهل و پنجم: فعل صناعی
۳۱۳	درس چهل و ششم: فعل غیر متصرف
۳۲۱	درس چهل و هفتم: معاجم لغوی
۳۲۹	درس چهل و هشتم: تقسیمات اسم و قواعد اعلال آن
۳۳۰	قواعد اعلال خاص اسم:
۳۳۸	درس چهل و نهم: تقسیمات اسم
۳۴۵	درس پنجاهم: تقسیمات اسم
۳۴۹	درس پنجاه و یکم: تقسیمات اسم
۳۵۹	درس پنجاه و دوم: تقسیمات اسم
۳۶۶	درس پنجاه و سوم: تقسیمات اسم
۳۶۶	مفرد:
۳۶۷	مثنی:
۳۶۷	کیفیت ساختن مثنی:
۳۷۳	درس پنجاه و چهارم: تقسیمات اسم
۳۷۳	جمع:
۳۷۴	جمع سالم:
۳۸۰	درس پنجاه و پنجم: تقسیمات اسم

۳۸۶..... درس پنجاه و ششم: تقسیمات اسم

۳۸۷..... قواعد تصغیر:

۳۹۵..... درس پنجاه و هفتم: تقسیمات اسم

۳۹۵..... منسوب:

۳۹۶..... قواعد نسبت:

۳۹۶..... موارد حذف آخر کلمه:

۴۰۵..... درس پنجاه و هشتم: تقسیمات اسم

۴۰۶..... اسم فاعل:

۴۰۶..... طریقہ ساخت اسم فاعل:

۴۰۷..... صرف اسم فاعل و ضمائر آن:

۴۱۲..... درس پنجاه و نهم: تقسیمات اسم

۴۱۲..... اسم مبالغہ:

۴۱۲..... اوزان اسم مبالغہ:

۴۱۴..... صفت مشبہہ:

۴۱۴..... طریقہ ساخت صفت مشبہہ:

۴۱۵..... صرف صفت مشبہہ و ضمائر آن:

۴۲۰..... درس شصتم: تقسیمات اسم

۴۲۰..... اسم مفعول:

۴۲۰..... طریقہ ساخت اسم مفعول:

۴۲۱..... صرف اسم مفعول و ضمائر آن:

۴۲۶..... درس شصت و یکم: تقسیمات اسم

۴۲۶	* اشم تفضیل:
۴۲۷	ساخت اسم تفضیل:
۴۳۰	درس شصت و دوم: تقسیمات اسم
۴۳۰	* اشم زمان و مکان:
۴۳۰	* طریقه ساخت اسم زمان و مکان:
۴۳۵	درس شصت و سوم: تقسیمات اسم
۴۴۰	درس شصت و چهارم: تقسیمات اسم
۴۴۱	اقسام معارف:
۴۴۵	درس شصت و پنجم: تقسیمات اسم
۴۴۵	ضمیر:
۴۴۶	اقسام ضمیر:
۴۴۶	ضمیر بارز:
۴۴۷	ضمیر منفصل یا مرفوعی است و یا منصوبی
۴۴۷	ضمیر مستتر:
۴۵۳	درس شصت و ششم: تقسیمات اسم
۴۵۳	اسم اشاره:
۴۵۸	درس شصت و هفتم: تقسیمات اسم
۴۵۸	اسم موصول:
۴۵۸	انواع موصول
۴۶۳	درس شصت و هشتم: تقسیمات اسم
۴۶۵	الف - استغراق و شمول جمیع افراد جنس؛ مانند:

- ب - استقراق و شمول جميع صفات و خصائص افراد جنس؛ مانند: ۴۶۵
- درس شصت و نهم: تقسيمات اسم..... ۴۶۸
- «معرفه ۶» معرفه به اضافه، منادای نکره مقصوده..... ۴۶۸
- معرفه به اضافه:..... ۴۶۸
- منادای نکره مقصود:..... ۴۶۹

www.ketab.ir

پیشگفتار

حوزه‌های علمیه شیعی، نگهبانان تراث جاوید معارف و علوم آل‌الله و پاسداران حریم و کیان شریعت و عقاید اسلامی‌اند. این رسالت خطیر، مسئولیت عالمان دین‌باور را در عرصه تعلیم و تربیت، مضاعف نموده است. دغدغه‌های همیشگی عالمان متعهد، طلاب و فضلاء دلسوز نسبت به اصلاح و غنابخشی کتب و کیفی شیوه‌ها، متون و الگوهای آموزشی، در راستای بالندگی و پویایی و کارآمدی نظام آموزشی حوزه، ضرورت بازننگری و اصلاح و تدوین و ارائه متون نو و بدیع و کارآمد را مورد تأکید قرار می‌دهد.

البته از یک سو، منزلت و جایگاه متون درسی در حوزه‌ها و بهره‌مندی از تراث گران‌سنگ و ذخایر ارزشمند متون قویم از صلحای سلف و وزانت و اعتبار مؤلفان آنها، ایجاب می‌کند که در بازسازی و اصلاح و تدوین متون درسی، اهتمام و دقت و تأمل خاص و شایسته مبذول گردد و از سوی دیگر، دگرگونی و تحول در گرایش‌ها، نیازها،

انتظارات، شیوه‌ها و الگوهای تعلیم و تربیت، مسئولیت متولیان و متصدیان امر آموزش و پژوهش و برنامه‌ریزی درسی را، در حوزه افزون می‌سازد تا به صورت مستمر با آرایه‌بندی‌ها، الگوها و قالب‌های نو و بدیع و با ارتقای غنای محتوایی، به پیرایش و تدوین متون درسی، همت گمارند.

از این رو، مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه ^{تأسیس} ^{شده} ^{است} ^{بر} ^{اساس} ^{ضرورت‌ها} ^و ^{نیازهای} ^{یاد} ^{شده}، نسبت به اصلاح، بازسازی و تولید متون درسی، اقدام نموده و ده‌ها جلد کتاب درسی را طراحی، تدوین و منتشر ساخته است و در این فرایند سعی داشته است که ضمن حفظ اصالت و غنای محتوایی گنجینه‌های ارزشمند برجای مانده از عالمان گذشته، با کاربست تکنولوژی آموزشی و رعایت اصول، معیارها و الگوهای جدید، متونی متناسب با اهداف و در چارچوب برنامه‌ها و سرفصل‌های مصوب و متناسب با سطح درک و انتظارات فراگیران ارائه کند.

پیمودن این مسیر بلند و طولانی، نیازمند مساعدت و حمایت همه‌جانبه استادان، صاحب‌نظران، مدیران و طلباب معزز است که با ارائه پیشنهادها، نقدها و دیدگاه‌های‌شان، ما را در بهبودبخشی و طی نمودن درست و صحیح این مسیر صعب و دشوار، یاری دهند.

یکی از آثارى که در راستای آن اهداف بلند تألیف و تدوین شده است کتاب «درسنامه

علم صرف» تألیف آقایان محمدتقی...

علیزاده است که لازم است فرصت را غنیمت شمرده، از تمامی دست‌اندرکاران این طرح سترگ، به ویژه مؤلفان محترم، کارشناسان دفتر تهیه و تدوین متون و منابع آموزشی و ناظر علمی این کتاب تشکر می‌نماییم و تلاش خالصانه آنان را ارج می‌نهم.

بِعَوْنِ اللَّهِ تَعَالَى وَ عَلَيْهِ التَّكْلَانِ

مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خاوران

معاونت آموزش

دفتر تهیه و تدوین متون و منابع آموزشی

www.ketab.ir